

Розділ 2.

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ МУЗИКАНТА

УДК 78.071.1(477.54)(092)
DOI 10.34064/khnum2-2206

Єрьоменко Андрій Юрійович

кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри хореографії та музично-інструментального виконавства Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;
e-mail: yeremenko.acco@gmail.com
ORCID 0000-0002-4349-4288

Єрьоменко Наталія Олександрівна

старший викладач кафедри хореографії та музично-інструментального виконавства Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;
e-mail: migylevanatasha@gmail.com
ORCID 0000-0001-6038-5940

THE CREATIVE PATH OF ANATOLII HAIDENKO

Творчий шлях Анатолія Гайдєнка триває близько шістдесяти років, протягом яких цей видатний музикант плідно працює як композитор, виконавець, викладач, науковець, методист, музично-громадський діяч. Багатогранність його особистості, різноплановість обдарування, неустанні пошуки нових ідей чи засобів виразності, інтерес до широкого кола актуальних проблем сучасності повною мірою проявилися у кожній з названих сфер діяльності. Бажання все встигнути, не упустити жодної можливості зробити щось для людей і при цьому знайти час на «творіння» музики в тиші

кабінету привело до справедливого визнання досягнень Анатолія Павловича, який сьогодні є заслуженим діячем мистецтв України, професором, лауреатом численних престижних премій та нагород, незмінним членом журі всеукраїнських та міжнародних фестивалів і конкурсів. ■ **Ключові слова:** творчість А. Гайденка, українська баянна музика, сучасні українські композитори, харківська баянна школа.

Вступ. Постать і творчість Анатолія Павловича Гайденка доволі часто привертала увагу представників музичної науки. У поле зору дослідників потрапляли, перш за все, питання біографічного та естетичного характеру, що становлять необхідний фундамент ґрунтового вивчення творчості митця. Жанрові пошуки та стильові засади творчості – ще один важливий вектор дослідницьких розвідок, основою яких є аналітичні спостереження музики А. Гайденка. Однак спеціальних праць, присвячених творчому доробку харківського композитора, на жаль, небагато. Розрізнена інформація стосовно окремих його опусів, як правило, міститься у роботах, спрямованих на висвітлення тих чи інших тенденцій сучасної української, насамперед, баянної музики. Отже, для встановлення світоглядних позицій композитора, його творчих та естетичних принципів є нагально необхідним огляд наявних у вітчизняному музикознавстві розвідок про А. Гайденка та його музику.

Огляд літератури. Аналізуючи наукові джерела, в яких висвітлюється діяльність видатного митця А. Гайденка, варто виокремити змістовну роботу монографічного типу А. Семешка (2010) із серії «Портрети сучасних українських композиторів-баянстів» про життєвий і творчий шлях А. Гайденка. Навчальний посібник Т. Большакової (2007) «Концертні твори для баяна А. Гайденка» фактично, являє собою розгорнуту передмову до публікації нотних текстів баянних творів композитора, що раніше не видавалися. Науковець акцентує увагу на притаманному митцю синтезі сучасного композиторського письма й української народно-музичної традиції, підкреслюючи їх підпорядкованість симфонічному мисленню майстра. Важливою є думка Т. Большакової й стосовно «неопантеїстичної концепції буття», маніфестантами якої в творах А. Гайденка виступають «образний

зміст та семантика музичної мови його творів» (Большакова, 2007). Ґрунтовно досліджує творчий шлях і баянний доробок автор статті в кандидатській дисертації «Баянна творчість Анатолія Гайденка: естетичні та жанрово-стильові аспекти» (Єрмоєнко, 2019) захищеної в 2019 р. м. Суми. У фундаментальній праці «Сучасна українська музика для баяна: виражальні засоби, композиційні технології, інструментальний стиль» (Сташевський, 2013) творчість композитора розглядається у підрозділі, присвяченому одному із магістральних векторів розвитку баянної музики сьогодення – фольклоризму та неофольклоризму.

Мета статті – висвітлити постать митця Анатолія Гайденка та його внесок в українське академічне музичне мистецтво.

Методологія дослідження заснована на базових принципах теорії пізнання, таких як: об'єктивність, науковість, історизм, цілісність, взаємозв'язок і взаємозумовленість явищ і процесів дійсності, а також концептуальних положеннях теорії професійної майстерності, тощо.

Виклад основного матеріалу. Анатолій Павлович Гайденко – заслужений діяч мистецтв України, лауреат премії ім. Б. М. Лятошинського (1996), міжнародного конкурсу композиторів у Торонто (Канада, 2001), муніципальної творчої премії імені І. І. Слатіна (2002), професор Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Твори митця вже понад сорок років звучать у концертних залах та навчальних аудиторіях. Як представник харківської школи баяністів та композиторів, продовжуючи традиції своїх вчителів – В. М. Золотухіна, П. П. Калашника, В. Я. Підгорного, П. К. Потапова, митець не втрачає при цьому самотності висловлення.

Творчий шлях А. Гайденка триває близько шістдесяти років, протягом яких цей видатний музикант плідно працює як композитор, виконавець, викладач, науковець, методист, музично-громадський діяч. Багатогранність його особистості, різноплановість обдарування, неустанні пошуки нових ідей чи засобів виразності, інтерес до широкого кола актуальних проблем сучасності повною мірою проявилися у кожній з названих сфер діяльності. Бажання все встигнути, не упустити жодної можливості зробити щось для людей і при цьому знайти

час на «творіння» музики в тиші кабінету привело до справедливого визнання досягнень Анатолія Павловича, який сьогодні є заслуженим діячем мистецтв України, професором, лауреатом численних престижних премій та нагород, незмінним членом журі всеукраїнських та міжнародних фестивалів і конкурсів.

Шлях до цих висот не був простим. Він розпочався з навчання у Харківському авіаційному технікумі, який згодом було залишено заради музики: спочатку Вечірня музична школа, потім музично-педагогічний факультет Харківської консерваторії, де крім баяна митець опанував також вокал та хорове диригування, нарешті, історико-теоретичний та композиторський факультети Харківського інституту мистецтв імені І. П. Котляревського¹. Творити музику митець почав ще за часи навчання у Вечірній школі, продовжив робити це у Сумах, однак лише після закінчення третього за рахунком факультету Харківської консерваторії у 1974 році, за його власними словами, «здійснив свою давню мрію і став професійним композитором, скинувши з себе ма-

¹ Наведемо основні факти біографії А. П. Гайденка. Він народився 24 грудня 1937 року в селищі Хорошеве Харківської області. З 1945 по 1952 роки навчався в Безлюдівській та Хорошівській середніх школах, а з 1952 по 1955 – в Нікельській середній школі Мурманської області. З 1955 до 1958 роки навчався й закінчив Харківський авіаційний технікум та Вечірню музичну школу по класу баяна М. В. Пономарьова. З 1958 по 1963 роки навчався в Харківській консерваторії по класу баяна В. Я. Підгорного та П. К. Потапова. Після закінчення консерваторії з 1963 по 1973 роки працював у Сумському музичному училищі, де викладав спеціальний інструмент (баян), диригування, оркестр баянів, інструментовку, гармонію, фортепіанний ансамбль. пізніше став завідуючим відділом народних інструментів та заступником директора по навчальній частині. У 1968 році знов вступив до Харківської консерваторії (тепер вже Інституту мистецтв імені І. П. Котляревського) і навчався одночасно на історико-теоретичному (клас П. П. Калашника) та композиторському (клас В. М. Золотухіна) факультетах, які закінчив у 1973 та 1974 роках відповідно. В 1973–1977 роках працював у Харківському інституті культури (баян, диригування, оркестровка). З 1977 року – старший викладач, доцент (1991), професор (1995) Харківського інституту (нині університету) мистецтв імені І. П. Котляревського. В 1976 році вступив до Спілки композиторів України, де обіймав посади заступника Голови та відповідального секретаря Харківської організації, члена правління та ревізійної комісії СКУ, голови Музфонду. Є членом Національної Всеукраїнської музичної спілки, членом Наглядової ради Українського фонду культури.

лопривабливе і навіть принизливе прізвисько “самодіяльний автор”» (Семешко, 2010: 61).

З часів навчання в консерваторії розпочинається і виконавська діяльність А. Гайденка. Кожного року він їздить по різних містах України в складі концертних бригад, виступаючи як соліст, ансамбліст та акомпаніатор. У роки роботи в Сумах (1963–1973) Анатолій Павлович постійно бере участь в концертах, яскраво заявляючи про себе не тільки як соліст-баяніст, але і як учасник дуету з Лідією Колесніковою. Виконавська діяльність продовжується і надалі, але поступово акцент все більше зміщується в бік композиторської та педагогічної діяльності.

Педагогічна сфера – це те, з чим безпосередньо пов’язане життя Анатолія Павловича Гайденка вже понад п’ятдесят п’яти років: десять років роботи у Сумському музичному училищі, чотири роки – у Харківському інституті культури і вже більш сорока років кропіткої праці на кафедрі народних інструментів у Харківському національному університеті мистецтв імені І. П. Котляревського. Впродовж усіх цих років митець викладав спеціальний інструмент – баян та акордеон, вів диригування, інструментування, читання партитур. Серед його учнів – Ю. Алжнев, В. Гейко, А. Жуков, С. Іванов, С. Колодяжний. У роботі зі студентами Анатолій Павлович не обмежується тільки виконавськими питаннями, намагаючись прищепити їм інтерес до життя в усіх його різноманітних проявах, навчити насолоджуватися красою, цінувати людські стосунки, дорожити кожною миттю: «Іншими словами, нічого не втрачати в житті, відчувати матінку Природу, милуватися заходом і сходом сонця, подорожувати. Вірю, що рано чи пізно, це схвилює та розкриє їхні душевно-творчі тайники, а це неодмінно відобразиться і в їхній творчості» (Семешко, 2010: 76).

Так само неординарно підходить А. Гайденко і до пояснення образно-стилістичних особливостей виконуваної музики. У бесіді з А. Семешком Анатолій Павлович вказує на дуже цікавий приклад з життя швейцарського піаніста Едвіна Фішера, який він наводить студентам, котрі грають музику В. А. Моцарта: «одного разу піднявши пташеня, що випало з гнізда, і відчувши у своїй руці легке, трепет-

не биття його серденька, він (Фішер) несподівано зрозумів, як треба виконувати Моцарта...» (Семешко, 2010: 76).

З педагогічною діяльністю тісно пов'язана науково-методична робота митця. Результатом багаторічного досвіду викладання курсу інструментування стало видання у 2010 році підручника «Інструментознавство та основи теорії інструментування»² (Гайденко, 2010), адресованого викладачам і студентам факультетів народних інструментів вищих музичних навчальних закладів.

Дуже змістовна стаття А. Гайденка (2001), присвячена історії харківської композиторської школи, а точніше, музиці харківських композиторів, створеній для народних інструментів. Почавши з корифеїв харківської школи – Гната Хоткевича та Семена Богатирьова, митець поступово просувається до сучасності. Він докладно характеризує творчість Леоніда Горенка – першого дипломованого викладача консерваторії, котрий написав твір для баяна соло – Варіації на тему української народної пісні «Їхав козак за Дунай», далі зупиняється на творчій діяльності Володимира Підгорного – першого професійного композитора на кафедрі народних інструментів.

Основну увагу приділено композиторам, які працювали на кафедрі народних інструментів Харківського державного інституту мистецтв імені П. І. Котляревського на момент написання статті – у 2001 році: О. І. Назаренку, Ю. Б. Алжневу, Б. О. Міхеєву. А. Гайденко висвітлює найзначущі аспекти їхньої творчості, надає перелік творів, написаних для народних інструментів – баяна, сопілки, домри. В статті подано також стислу інформацію і про власну творчість у зазначеній галузі, яку автор систематизує за темброво-інструментальним параметром: твори для баяна; твори для бандури, цимбалів, гітари, домри; використання баяна як солуючого інструмента в симфонічних опусах; композиції для оркестру українських народних інструментів.

Одну з останніх статей А. Гайденко присвятив до 60-річчя від дня народження свого колеги по кафедрі, професора, заслуженого артиста

² Значно скромніша робота аналогічного спрямування була написана А. Гайденком ще на початку його педагогічної діяльності – навчальний посібник «Інструментовка для оркестрів народних інструментів» (1974).

України, лауреата міжнародних конкурсів, відомого виконавця, педагога, методиста Олександра Міщенка (Гайденко, 2017). У ній докладно викладено біографію О. Міщенка, охарактеризовано види його діяльності, метафорично названо видатного майстра «провокатором», який «спокусив» багатьох композиторів, в тому числі і самого А. Гайденка, написати для баяна нові твори. «Родзинкою» стали відповіді ювіляра на питання, поставлені автором, стосовно основ його методичних принципів та етичних підвалин викладання, естетичних поглядів. Зокрема, зацентровується на ролі, яку повинний відігравати у заняттях зі студентами аналіз виконуваного твору, на секретах втілення образного змісту тощо. У результаті, питання, що обговорювались, розкривають педагогічні засади не тільки «героя» статті, а і його інтерв'юера.

Та головна сфера прояву А. Гайденка – композиторська – включає твори різних жанрів: симфонічного, хорового, камерно-інструментального та камерно-вокального. Окреме місце в ній належить великому пласту баянної музики, який є найзначнішим і, мабуть, найяскравішим у його доробку. Для визначення особливостей індивідуального стилю композитора вважаємо за необхідне надати стисло характеристику досягнень майстра у інших тембрових сферах.

Вище зазначалося, що перші твори А. Гайденка відносяться ще до часів його навчання у Вечірній школі. Саме тоді були написані Етюд для баяна та Пісня (на власний текст), присвячена коханій дівчині. Як згадує сам Анатолій Павлович, у роки навчання на музично-педагогічному факультеті Харківської консерваторії пріоритетним для нього був пісенний жанр. Так, для самодіяльного хорового колективу, яким він у той час керував, був написаний цикл пісень на слова Володимира Анісімова. Однак перші публічно виконані твори були створені під час його перебування в Сумах, де А. Гайденкові довелось також робити чимало перекладень для концертних виступів. Роботу з перекладень митець вважає дуже корисною, на його думку, вона навчила «самостійно оцінювати матеріал, його придатність для аранжування, робити якісь відхилення від першоджерела на користь його наступного виконання на баяні» (Семешко, 2010: 20).

Саме величезний досвід перекладень став фундаментом для написання першого крупного твору композитора – Увертюри-фантазії

на теми сучасних українських композиторів для ансамблю народних інструментів. Написаний на замовлення Сумської філармонії цей твір увійшов до програми, з якою філармонічний ансамбль дав понад 350 концертів, гастролюючи по теренах колишнього СРСР. Серед творів, що виникли ще до вступу на композиторський факультет Харківської консерваторії, слід назвати також пісню для жіночого хору «Сумські зорі» на слова Михайла Дудченка, яка швидко стала візитівкою Сум, а також декілька п'єс для баяна соло, в тому числі й донині популярну п'єсу «Вечір у горах».

За роки навчання на композиторському факультеті А. Гайденко створив чимало опусів: камерну симфонію, струнний квартет, пісні, хори, п'єси для різних ансамблів народних інструментів та для баяна. Серед останніх сам композитор виокремлює п'єсу для баяна «Карпатський ескіз», яка згодом перетворилася на «Весняні ігрища» для оркестру народних інструментів, та «Вечір у горах» – тепер вже у вигляді баянного дуету. На випускний іспит було представлено Концерт для баяна та симфонічного оркестру – етапний твір у розвитку українського баянного концерту загалом.

А. Гайденко із щирою вдячністю згадує свого консерваторсько-го викладача з композиції Володимира Максовича Золотухіна, який, не жалкуючи часу, приділяв своєму учневі майже увесь світовий день замість 45 хвилин³. Ось як пригадує Анатолій Павлович уроки з вчителем: «Крім розбору моїх робіт та прослуховувань записів різної музики, сюди входило обговорення літературних творів, актуальних питань, пов'язаних з роботою, життям тощо. Ми знімали аматорські кінофільми, слайди, рибалили і багато, багато іншого. Словом, мені і тут пощастило з педагогом» (Семешко, 2010: 22). Митець вдячний своєму вчителю за те, що той не «ламав» його, а шукав те, що варто було розвивати.

В 1976 році А. Гайденко вступив до Спілки композиторів України, подавши чотири твори: баянний концерт, кантату «Чотири дійства»,

³ Працюючи в Сумах, А. Гайденко міг відвідувати заняття лише у вихідні. Композицією із В. М. Золотухіним він займався по суботах, прокидаючись близько третьої ночі, щоб встигнути на ранковий потяг до Харкова, та повертаючись до Сум нічним потягом, щоб зранку встигнути на роботу.

вокальний цикл «Мелодії» на вірші Лесі Українки та симфонічну поему «Монумент пам'яті героїв». Символічно, що ці твори фактично визначили основні напрямки композиторської діяльності митця у подальші роки: це – симфонічна музика, народно-інструментальні жанри, хорові та камерно-вокальні твори.

Цікавою складовою творчості композитора є його камерно-вокальний доробок, що складається з романсів, солоспівів та пісень. Чотири романси для сопрано з фортепіано на слова Лесі Українки з її поетичного циклу «Мелодії» (1974) та «Чотири солоспиви» на вірші Г. Сковороди (1993) презентують пошуки композитора у сфері академічної вокальної традиції. Пісенна ж лінія відображує втілення актуальних для свого часу образно-тематичних та стилістичних тенденцій крізь призму індивідуального бачення сучасного митця. Прикладом пісенної лірики митця слугує «Дума про поле» на слова М. Томенка. В цій мініатюрі чутні відгомони і українського народного мелосу, і так званої, радянської естради, однак окремі деталі, як то метричне стискання останнього рядка строфи при його повторенні, мелодичний контрапункт хору, що контрастує з мелодією соліста, свідчать про творче ставлення композитора до жанрової традиції. Кращі зразки вокальної музики митця увійшли до збірки «Пісні Анатолія Гайденка», випущеної у 1989 році видавництвом «Музична Україна». З поетів, до творчості яких звертається митець, крім М. Томенка, слід назвати В. Анісімова, В. Бровченка, М. Дорізо, М. Дудченка, В. Забаштанського, Б. Олійника, І. Шелепова.

Хорова творчість А. Гайденка дуже різноманітна за тематикою. Тут є духовні композиції, в тому числі на канонічні тексти («Достойно есть», «Богородице Діво, радуйся»), є такі, що відображують образи, характерні для архаїчних народних обрядів («Щедрий вечір», «Ніч перед Водохрещем», «Колядники»), є сучасні за тематикою опуси («Україно, молюся за тебе», «Мій Харків», «Край мій на-сбився мені»). Ця група творів демонструє обізнаність композитора у галузі хорового письма, властиве йому тонке відчуття тембрової специфіки звучання мішаного, народного або дитячого хору. З масштабніших композицій необхідно виокремити хорову сюїту на слова Джона Грасена Брауна «Чотири сонети з чотирма епіграфами» («*Four*

sonnets with four epigraphs») та вже згадану кантату для хору, солістів та симфонічного оркестру «Чотири дійства».

В основу кантати «Чотири дійства» покладений ритуальний образ давніх слов'ян, пов'язаний із святом літнього сонцевороту. Запозичивши автентичні народні тексти зі збірок «Купальські пісні» та «Веснянки», композитор озвучив їх по-своєму, зробивши акцент на ствердженні гармонії Людини і Природи. Оригінальний авторський тематизм чотирьох частин кантати збагачений народними інтонаціями, де привертає увагу ладогармонічна та темброва колористичність звучання. Театралізована форма «дійства» підкреслена не тільки назвою, а й підзаголовком «кантата-балет», що буквально вимагає присутності візуального ряду хореографічної пластики. Аналогічний сплав національної архаїки, театральності та колористичності через понад двадцять років проявиться в Другому концерті для баяна з оркестром.

А музика для народних інструментів утворює ледь не основний масив гайденківських творів. Крім музики, призначеної для баяна та акордеона композитор багато творів написав для інших народних інструментів. У його доробку є твори для бандури, домри, цимбалів. Так, для бандури ним написані концертна п'єса «Срібло червневого місяця» (1992), Шість концертних етюдів (1994), концерт з оркестром «Перебендя» (2003), для домри (кобзи) – Концертіно «*Quasi buffa*» (1994), для цимбалів – концертний триптих «Коляда – Петрівка – Триндичка» (1991–1994), концерти з оркестром «Циганіада» (2001) та «*DE VISU*» (2005).

Зі слів самого композитора відомо, що до написання цимбальних творів його залучив відомий виконавець на народних інструментах Дмитро Попічук, а сучасним популяризатором цимбальної музики композитора є учень Д. Попічука Георгій Агратіна. Слід відзначити, що твори А. Гайденка для цимбалів дуже затребувані серед виконавців. Вони звучать як в Україні, так і за її межами, входять до обов'язкових програм на виконавських конкурсах. Зокрема, «Триптих» був обов'язковим твором на I міжнародному конкурсі імені Г. Хоткевича, а «Циганіада» створена спеціально для виконання у третьому турі II конкурсу.

Триптих «Коляда – Петрівка – Триндичка» є черговим зверненням композитора до улюбленої архаїчної теми. Сам А. Гайденко охарактеризував образний зміст «Триптиха» як «старовинні поганські, язичницькі ритуальні сцени» (Мельничук, 2007: 138), а С. Мельничук конкретизував ідею твору як «власне бачення буття людини серед вічної природи та зміни пір року» (2007: 138). У двох перших частинах циклу протиставлено об'єктивну реальність у полярних природних формах – зима («Коляда») та літо («Петрівка»), третя ж частина «передає суб'єктивні переживання зі змінами настроїв людини, яка живе не завжди серед дружніх до неї природних явищ» (Мельничук, 2007: 138). Головна драматургічна ідея «Триптиху» – вільне розгортання музичної думки, що відтворює імпровізаційність інструментального народного музикування. Тут майже немає розгорнутих, рельєфних в інтонаційному відношенні музичних тем, натомість переважають віртуозні фігурації та пасажі, серед яких час від часу миготять «уламки» знайомих народних наспівів.

Концерт-рапсодія «Циганіада» для цимбалів та симфонічного оркестру заснований на автентичних циганських наспівах та «наскрізь пронизаний динамізмом циганської необузданої безшабашності, яка водночас яскраво відтіняється такою званою і часто вживаною у побуті лірикою циганського романсу» (Мельничук, 2007: 142). Драматургічними акцентами в одночастинному творі постають блискучі концертні каденції: перша, початкова, задає піднесений настрій, а друга стає кульмінаційною точкою розвитку, виводячи на передній план постать соліста – Музиканта, Віртуоза, Творця, Артиста.

Крім творів для окремих народних інструментів, А. Гайденко написав чимало музики для оркестру українських народних інструментів. Ініціатором її створення виступив Віктор Гуцал – художній керівник Національного академічного оркестру народних інструментів України. Саме він замовив композитору концертну п'єсу «Весняні ігрища» (1980), симфонічні фрески «Українські майоліки» (1981), «Українські візерунки» (1985), сюїту «Українські сюжетні танці» (1988), симфонію-сюїту «Рідні джерела» (1993). Іншим популяризатором музики А. Гайденка сьогодні є оркестр українських народних

інструментів Радіокомпанії України під керівництвом С. Литвиненка. Твори композитора для оркестру українських народних інструментів демонструють не тільки міцний зв'язок з традиціями національної культури, а й досконале знання специфіки народних інструментів та загострене почуття тембрового колориту.

Четверта жанрова сфера творчості митця – музика для симфонічного та камерного оркестрів. Першим твором цієї групи стала симфонічна поема «Монумент пам'яті героїв» (1976), після якої композитор створив ще низку оркестрових полотен: концерт «Курські карагоди» (1979), Симфонію (1983, у 4-х частинах), драматичний вальс «Голос Пам'яті» (1984), а також зробив перекладення «Рідних джерел» та «Вечора у горах». Для камерного оркестру написано *Concerto grosso* (1991) та *Concerto Lamentoso* «Недоспіване» для скрипки, фортепіано та оркестру (1994)⁴.

Творча робота в А. Гайденка завжди нерозривно була пов'язана із музично-громадською діяльністю, що займає значне місце у його житті. Так, Анатолій Павлович бере активну участь у роботі Спілки композиторів України з моменту вступу до неї у 1976 році і по сьогоднішній день. У різні періоди він обіймав посади заступника Голови та відповідального секретаря Харківської організації, члена правління та ревізійної комісії СКУ, голови Музфонду. У рамках роботи у Спілці композиторів неодноразово відвідував міста України, республіки СРСР та зарубіжні країни: брав участь у з'їздах, фестивалях, симпозиумах. Робота у Спілці надала митцеві можливість познайомитися та спілкуватися з багатьма вітчизняними та зарубіжними музикантами, серед яких – Л. Дичко, І. Карабиць, Л. Колодуб, В. Кучера, К. Лендвай, В. Лютославський, К. Пендерецький, М. Скорик, С. Слонімський, Є. Станкович, О. Тактакішвілі, Е. Тамберг, Т. Хренников, М. Черкашина, Б. Чайковський, Р. Щедрін та ін.

Сьогодні А. Гайденко є членом не тільки Національної спілки композиторів України, а й Національної Всеукраїнської музичної

⁴ Різні склади оркестру – симфонічний, камерний, струнний, оркестр народних інструментів – застосовано також у кантаті «Чотири дійства» та сольних інструментальних концертах – для баяна, акордеона, бандури, цимбалів.

спілки та Наглядової ради Українського фонду культури. Кожного року Анатолій Павлович входить в журі конкурсу «Нові імена», що проводиться під егідою фонду, до того ж його часто запрошують в журі інших конкурсів та фестивалів. Такий щільний графік практично не залишає вільного часу, однак маестро, за його власними словами, звик до такого розпорядку і, якщо у роботі виникають вимушені паузи, відчуває себе «неповноцінною людиною» (Семешко, 2010: 69). А. Семешко теж підкреслює властиву А. Гайденку потребу знаходитися у вирі життя – суспільного, культурного, студентсько-викладацького, творчого. У статті до 80-річчя композитора він зазначає: «Такі митці [як А. П. Гайденко – А. С.] не можуть ані жити, ані творити, ані святкувати без відчуття живого пульсу та подиху людської спільноти, яка його оточує. У свою чергу та сама спільнота теж не може повноцінно існувати без таких художників-меценатів, без їхньої інтелектуальної та духовної шляхетності та благочинності, без їхніх ювілейних дат» (Семешко, 2017: 12).

Висновки. Впродовж шістдесяти років свого творчого шляху А. Гайденко плідно працює у різних сферах діяльності: композиторській, виконавській, педагогічній, науковій, методичній, музично-громадській. Виконавська діяльність, що розпочалася із подорожей у складі концертних студентських бригад та продовжилася під час роботи в Сумах, продемонструвала талант митця як баяніста-соліста та ансамбліста. Однак у подальшому провідну роль відіграють композиторський та педагогічний напрямки діяльності.

Як композитор А. Гайденко пройшов непростий шлях від статусу «самодіяльного автора» до визнаного майстра крупних форм та вишуканих мініатюр. Чотири твори, подані ним до вступу у Спілку композиторів України, визначили основні напрямки його подальшої творчої діяльності: симфонічна музика, музика для народних інструментів, хорова та камерно-вокальна музика.

Викладацька діяльність А. Гайденка – десять років роботи у Сумському музичному училищі, чотири роки у Харківському інституті культури і понад сорок років кропіткою праці на кафедрі народних інструментів у Харківському національному університеті мистецтв імені І. П. Котляревського – сприяла формуванню власних педагогіч-

них принципів, ефективність яких довели учні митця: Ю. Алжнєв, В. Гейко, А. Жуков, Є. Іванов, С. Колодяжний.

Наукові інтереси А. Гайдєнка пов'язані з історією харківської композиторської школи та інструментознавством. Підручник «Інструментознавство та основи теорії інструментування», виданий у 2010 році та адресований викладачам і студентам факультетів народних інструментів вищих музичних навчальних закладів, став результатом багаторічного досвіду викладання відповідного курсу в ХНУМ імені І. П. Котляревського.

Значне місце у житті митця займає музично-громадська діяльність. У Національній спілці композиторів України він обіймав посади заступника Голови та відповідального секретаря Харківської організації, члена правління та ревізійної комісії СКУ, голови Музфонду. Також Анатолій Павлович є членом Національної Всеукраїнської музичної спілки, Наглядової ради Українського фонду культури, постійно бере участь в роботі журі різноманітних конкурсів та фестивалів.

ЛІТЕРАТУРА

- Большакова, Т. (2007). *Концертні твори для баяна А. Гайдєнка*. (Посібник для студентів та викладачів вищих музичних навчальних закладів). Харків: ХДАК, 119.
- Гайдєнко, А. П. (2010). *Інструментознавство та основи теорії інструментування*. (Підручник). Харків: Майдан, 156.
- Гайдєнко, А. П. (2001). Народні інструменти в творчості митців харківської композиторської школи. *Актуальні проблеми музичного і театрального мистецтва: мистецтвознавство, педагогіка та виконавство*. (Матеріали міжвузівської науково-методичної конференції професорсько-викладацького складу 19–20 грудня 2001 року). Вип. 3. Харків: ТОВ «Стиль», 49–55.
- Гайдєнко, А. П. (2017). Штрихи до портрета Олександра Мішенка (до 60-річчя від дня народження). *Виконавське музикознавство* редакція М. А. Давидова. (Науковий вісник). Київ, НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 23. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 26–35.
- Єрмоєнко, А. Ю. (2019). *Баянна творчість Анатолія Гайдєнка: естетичні та жанрово-стильові аспекти*. (Дис...канд. мистецтвознавства). Сум-

- ський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 210.
- Мельничук, С. (2007). *Концертні твори для цимбалів*. (Навчальний посібник). Рівне: РДГУ, 160.
- Міщенко, О. В. (2005). *Анатолій Гайденко. Давидов М. А. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа)*. (Підручник для вищих та середніх муз. навч. закладів). Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 236–237.
- Муха, А. (2018, 2 серп.). Національна спілка композиторів України (історико-аналітичний нарис). Retrieved from <https://composersukraine.org/index.php?id=115>.
- Олексів, Я. В. (2006). Академізація неофольклористичних творів для баяна-акордеона українських композиторів другої половини ХХ століття. *Творчість композиторів України для народних інструментів*. (Зб. матеріалів наук.-практ. конф). Дрогобич: Посвіт, 60–66.
- Семешко, А. А. (2010). *Анатолій Гайденко: Портрети сучасних українських композиторів-баяністів (в формі діалогів)*. Харків: Майдан, 82 .
- Семешко, А. А. (2017). Анатолію Гайденку – 80! *Українська музична газета*, № 4 (106), 12.
- Семешко, А. (2009). *Баянно-акордеонне мистецтво України на зламі ХХ–ХХІ століть*. (Довідник). Тернопіль: Богдан, 244.
- Сташевський, А. Я. (2013). *Сучасна українська музика для баяна: виразальні засоби, композиційні технології, інструментальний стиль*. (Монографія). Луганськ: Янтар, 328.

Andrii Yeromenko

PhD in Art Studies, Senior Lecturer at the Department of Choreography and Music-Instrumental Performance, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko;
e-mail: yeremenko.acco@gmail.com
ORCID 0000-0002-4349-4288

Nataliya Yeromenko

Senior Lecturer at the Department of Choreography and Music-Instrumental Performance, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko;
e-mail: yeremenko.acco@gmail.com
ORCID 0000-0001-6038-5940

**CREATIVE PATH OF THE OUTSTANDING ARTIST
ANATOLIY HAIDENKO**

Anatoliy Haidenko's creative path lasts for about sixty years, during which this outstanding musician has been working fruitfully as a composer, performer, teacher, scientist, methodologist, music and public figure. The versatility of his personality, the diversity of talents, the relentless search for new ideas or means of expression, interest in a wide range of current issues of today are fully manifested in each of these areas. The desire to keep up, not to miss any opportunity to do something for people and at the same time to find time to «create» music in the silence of the cabinet led to a fair recognition of the achievements of Anatoliy Haidenko, currently an honored artist of Ukraine, professor, winner of numerous prestigious awards, permanent member of the jury of national and international festivals and competitions.

Background. *The figure and work of Anatoly Haidenko often attracts the attention of music scholars. In the field of view of researchers there were, above all, the issues of biographical and aesthetic nature, which are the necessary foundation for a thorough study of the artist's work. Genre searches and stylistic principles of creativity are another important vector of research, based on analytical observations of Anatoliy Haidenko's music. However, unfortunately, there are few special works dedicated to the creative work of the Kharkiv composer. Separate pieces of information about some of his opuses, as a rule, are contained in works*

aimed at highlighting certain trends in modern Ukrainian, especially accordion music. Thus, in order to establish the worldview of the composer, his creative and aesthetic principles, it is necessary to review the available in domestic musicology knowledge about Anatoliy Haidenko and his music.

The purpose of the article is to highlight the figure of the artist and his contribution to the Ukrainian academic music art.

The material of this research. Analyzing the scientific sources that cover the figure of the outstanding artist A. Haidenko, it is necessary to single out the meaningful work of the monographic type by A. Semeshko (2010) from the series "Portraits of modern Ukrainian composers" about the life and career of A. Haidenko. T. Bolshakova's textbook (2007) "Concert works for accordion by A. Haidenko" is, in fact, a detailed preface to the publication of musical texts of accordion works of the composer, which had not been published before. The scholar focuses on the artist's inherent synthesis of modern compositional writing and Ukrainian folk music tradition, emphasizing their subordination to the symphonic thinking of the master. T. Bolshakova's opinion is also important regarding the "neo-panteistic concept of existence", the manifestos of which in A. Haidenko's works are "the figurative content and semantics of the musical language of his works" (Bolshakova, 2007). The author of the candidate's dissertation on the topic: "Bayan creativity of Anatoliy Haidenko: aesthetic and genre-style aspects" (Yeromenko, 2019) of Sumy, defended in 2019, thoroughly researches the creative way and accordion work of A. Haidenko. Tracing the evolution of the artist's compositional path, the researcher A. Stashevsky (2013) identifies the most significant works from his point of view, briefly characterizing them. This opinion is asserted by A. Stashevsky in fundamental work "Modern Ukrainian music for accordion: means of expression, compositional technologies, instrumental style" (2013). In this work, the composer's work is considered in the section devoted to one of the main vectors of development of modern accordion music – folklore and neo-folklore.

Conclusions. During the sixty years of his creative path A. Haidenko has been fruitfully working in various spheres of activity: composition, performance, pedagogical, scientific, methodical, musical and public ones. Performing activities began with a trip as part of a student concert. The activity, which began with travels as part of concert student brigades and continued during the work in Sumy,

demonstrated the talent of A. Haidenko as a bayan soloist and ensemble player. However, later the leading role was played by the compositional and pedagogical areas of activity.

As a composer, A. Haidenko went through a difficult path from the status of “amateur author” to a recognized master of large forms and exquisite miniatures. Four works, submitted by him before joining the Union of Composers of Ukraine, identified the main directions of his further creative activity: symphonic music, music for folk instruments, choral and chamber and vocal music.

A. Haidenko’s teaching activity – ten years of work at the Sumy Music School, four years at the Kharkiv Institute of Culture and more than forty years of hard work at the Department of Folk Instruments at the Kotlyarevsky Kharkiv National University of Arts – contributed to the formation of their own pedagogical principles, proved by the students of A. Haidenko: Y. Alzhnev, V. Geiko, A. Zhukov, E. Ivanov, S. Kolodyazhny.

A. Haidenko’s research interests are connected with the history of the Kharkiv school of composition and instrument science. The textbook “Instrumentology and Fundamentals of Instrumentation Theory”, published in 2010 and addressed to teachers and students of folk instruments departments of higher musical educational institutions, is the result of many years of experience teaching the relevant course at KhNUA named after I. P. Kotlyarevsky.

*A significant place in the life of A. Haidenko is occupied by musical and public activities. In the National Union of Composers of Ukraine, he has served as Deputy Chairman and Executive Secretary of the Kharkiv Organization, a member of the UWC Board and Audit Committee, and Chairman of the Music Fund. Anatolii Pavlovych Haidenko is also a member of the National All-Ukrainian Music Union, the Supervisory Board of the Ukrainian Cultural Foundation, and regularly participates in the jury of various competitions and festivals. ■ **Key words:** works of A. Haidenko, Ukrainian accordion music, contemporary Ukrainian composers, Kharkiv accordion school.*

REFERENCES

- Bolshakova, T. (2007) *Concertni tvory dlya baiana A. Haidenka* (Posibnyk) [Concert works for bayan of Anatolii Haydenko]. Kharkiv: KHDAK, 119 [in Ukrainian].

- Haidenko, A. (2010). *Instrumentoznavstvo ta osnovy teorii instrumentuvannia*. (Pidruchnyk) [*Instrumentology and basics of instrumentation theory*]. Kharkiv: Maidan, 156 [in Ukrainian].
- Haidenko, A. (2001). Narodni instrumenty v tvorchosti myttsiv kharkivskoi kompozytorskoi shkoly [Folk instruments in the works of artists of the Kharkiv school of composition]. *Aktualni problemy muzychnoho i teatralnoho mystetstva: mystetstvoznavstvo, pedahohika ta vykonavstvo. (Materialy mizhvuzivskoi naukovo-metodychnoi konferentsii profesorsko-vykladatskoho skladu 19–20 hrudnia 2001 roku)*. Vyp. 3 [*Actual problems of musical and theatrical art: art history, pedagogy and performance: Proceedings of the interuniversity scientific-methodical conference of the teaching staff December 19–20, 2001.*] Vyp. 3. Kharkiv: TOV «Styl», 49–55 [in Ukrainian].
- Haidenko, A. (2017). Shtrykhy do portreta Oleksandra Myshchenka (do 60-richchia vid dnia narodzhennia) [Touches to the portrait of Alexander Myshchenko (to the 60th anniversary of his birth)]. *Vykonavske muzykoznavstvo redaktsiia M. A. Davydova*. (Naukovyi visnyk). Kyiv NMAU im. P. I. Chaikovskoho . Vyp. 23. 26–35. [*Performing musicology edited by M. A. Davydov*]. (Scientific Bulletin). Kyiv NMAU named after P. I. Tchaikovsky. Vyp. 23. Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M. M. [in Ukrainian].
- Yeromenko, A. (2019). *Baianna tvorchist Anatoliia Haidenka: estetychni ta zhanrovo-stylovi aspekty* [Bayan creative work of Anatolii Haydenko: aesthetic genre and stylistic aspects]. (Dys...kand. mystetstvoznavstva) [Dissertation for Candidate of Art History]. Sumskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni A. S. Makarenka. Sumy, 210 [in Ukrainian].
- Melnychuk, S. (2007). *Kontsertni tvory dlia tsymbaliv* [Concert works for cymbals]. (Navchalnyi posibnyk). Rivne: RDHU, 160 [in Ukrainian].
- Mishchenko, O. (2005). *Anatolii Haidenko. Davydov M. A. Istoriiia vykonavstva na narodnykh instrumentakh (Ukrainska akademichna shkola)* [Anatolii Haidenko. Davydov M. A. History of performance on folk instruments (Ukrainian academic school)]. (Pidruchnyk dlia vyshchykh ta serednykh muz. navch. zakladiv). Kyiv: NMAU im. P. I. Tchaikovskoho, 236–237 [in Ukrainian].
- Mukha, A. (2018, 2 serp.). Natsionalna spilka kompozytoriv Ukrainy (istoryko-analitychni narys) [National Union of Composers of Ukraine (historical

- and analytical essay)]. Retrieved from <https://composersukraine.org/index.php?id=115> [in Ukrainian].
- Oleksiv, Y. (2006). Akademizatsiia neofolklorystychnykh tvoriv dlia baiana-akordeona ukrainskykh kompozytoriv druhoi polovyny XX stolittia [Academization of neo-folklore works for accordion by Ukrainian composers of the second half of the twentieth century] *Tvorchist kompozytoriv Ukrainy dlia narodnykh instrumentiv*. (Zb. materialiv nauk.-prakt. konf.) [Creativity of Ukrainian composers for folk instruments]. (Coll. materials scientific-practical. conf.). Drohobych: Posvit, 60–66 [in Ukrainian].
- Semeshko, A. (2010). *Anatoliy Haidenko: Portretu sovremennukh ukraynskykh kompozytorov-baianystov (v forme dyalohov)* [Anatoliy Haidenko: Portraits of Contemporary Ukrainian Bayanist Composers (in the Form of Dialogues)]. Kharkov: Maidan, 82 [in Russian].
- Semeshko, A. A. (2017). Anatoliuu Haidenku – 80! [Anatoliy Haidenko – 80!] *Ukrainska muzychna hazeta* [Ukrainian music newspaper], № 4 (106), 12 [in Ukrainian].
- Semeshko, A. (2009). *Baianno-akordeonne mystetstvo Ukrainy na zlami XX–XI stolitt* [Accordion and accordion art of Ukraine at the turn of the XX–XXI centuries]. (Dovidnyk). Ternopil: Bohdan, 244 [in Ukrainian].
- Stashevskiy, A. (2013). *Suchasna ukrainska muzyka dlia baiana: vyrazhalni zasoby, kompozytsiini tekhnolohii, instrumentalnyi styl* [Contemporary Ukrainian music for accordion: means of expression, compositional technologies, instrumental styl]. (Monohrafiia). Luhansk: Yantar, 328 [in Ukrainian].

Стаття надійшла в редакцію 15 листопада 2020 року.